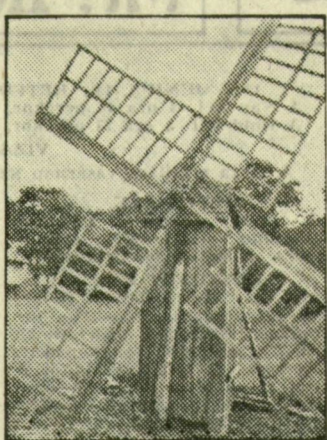

Fakuka és ricarosta

A parasztembereknek a korok mindegyikében a munkára illett alapozniuk megélhetésüket. Eszükre, erejükre bízott: mire jutnak a világgal! Tenyerük volt a kenyérük — summáztuk múltbéli elődeink leleménye, a maga keserűségének könnyítésére készített célszerű szerszámok láttán. De hogyan jutunk ilyen következtetésre?

Meg nem erősített források szerint a Kiránduló a kopáncsi tanyamúzeum szélkerékes darálójánál (képünkön) még a mártélyi vizpart bódítását élte. Amikor is a folyóparti fűzéből a sokszárnyú Pegazus emelkedett, s a Parnasszus kéklő orma bukkant elő. A képzelgés zsehe szellőt lebbentett a cédrusligetek kacér műzsaí közé, kik hamvas keblet, bronzbarna popsit villantottak. Olyannyira, hogy a megszelídült hабok között a Kiránduló felfedezni vélte a nászát kínáló Aphrodité, miközben a szirének kórusa a délceg Apollónak hozsanzott. A végeláthatatlan kékségben a gyönyört kínáló Helén is bájosan közeledett, s talán még a zordon Odüsszeusz is előkerül bolyongásából, ha a tanyamúzeum valósága, és enyhe öregillata vissza nem zökkenti az utazót mitológiai tévelygéseiből. A bájtass fantázia ezzel a rozsdás ekék, szűrös boronák, szüette cséphadarók, büttyös kezű marokszedő fakukák közé landol.

Az istenek sánta kovácsa, Sejben Lajos személyében még előkerül ugyan, de az öreg mester, mint a honi kocsierek-ráfalás tanyai művésze, s nem pedig az irodalomórák szörnye kerül az emlékeztetésbe. Merthogy vesszőkásos löcsös kocsi, köbötetes földhenger, kiszolgált, kisebb-nagyobb fatengelyes vaisek találhatók hamar Kovácsék kopáncsi tanyáján. A nézgelődök, tenyeres-talpas múltunk idézői

számára. Az már a megerősített — a tanyagangra (bocsánat, tornácra) szögezett táblára írt — szöveg szerint értendő, hogy a Kopáncsi Tanyamúzeum eredetileg Kovács Sándor górsai gazda birtoka volt, és az 1887. évi gátszakadás után építette Péter apa, Sándor fiának. A századelő jellegzetes épülete — a löcsökocsi névtáblájáról olvasva — a vásárhelyi tanyavilág górsai területének 327-es számát viselte. (Mindezt — mármint a dobozoldalból alakított ősi rendszámot — nem tekinthetjük teljesen megbízható múzeumi adatnak, mert régebben gyakorta változtatta a hivatal a tanyaszámozást.) Annyi viszont biztosan igaz, hogy a hosszú itatóvályú, meg a széles etetőjászol egymás mellé került jószágartó emlékeként a múltnak. Ugyanitt találjuk a kézzel hajtható ricarostát, a szebb napokat látott parádés zöld szánkót, kéveköti padot, a mindenre használható facsikót, csizmalehúzó kiskutyát és még számtalan, tanyán nélkülözhetetlen, kelléket.

A mitológiai képzelgéssel megáldott Kiránduló meg nem tud szabadulni a mártélyi fűzespárt röppentette látomástól és a tanyaudvar viharverte diófacsonkján szenvedő Krisztust vél elevenedni. Ekkor csíp hatal-

masat magába, ébresztőnek: azonnal térjen a mába! Nehogy vallástörténeti tévelygésekbe is belekeveredjék, s majd a tanyafalakon nélkülözhetetlen „Házi Áldás” szövegét szője múzeumhírelő beszámolójába. Ehelyett a mai érdeklődő számára bizonyára fontosabb, hogy a kopáncsi tanyamúzeum délutánonként enged csak betekintést a falakon belüli világába, ahol is bűböskenecét, vetett ágat lelhet a tisztaszobába látogató, és minden kamrai, konyhai eszközt a helyén. A tornáeresze alatt lóg néhány keményebb aratást átélő marokszedő kuka, amelyet a szegény emberek fiai időnek előtte képesek voltak megtutálni, mint egyik leggyőrelmesebb eszközt a kenyérkeresetnek. A kaszával szépen kirakatott, a komótosan rendre vágott gabona majdhogynem szálankénti összeszedésére szolgált valaha az egyes osztályzathoz hasonlatos kis faszerszám. Gyakori használata közben a hajnalok hajnalán fölkelő és kasza mögé kényszerített kislány, vagy éppen kislány huzamosabb ideig töprenghetett, miért kell a gyerekeknek dolgoznia? Miután ilyen fölösleges kérdésre csak felnőttek kaphatott választ, a deszkagöré oldalára, a tornác cserepe alá aggatott fakukák megmaradnak a tenyeres-talpas múltunk emlékidézőjének, mezei múzeumok becses darabjának. Mert mára tökéletesen mindegy, kellett-e küzdenie régebben a gyerekeknek, vagy sem, oda jutottunk, ahol vagyunk. (Keveset járunk múzeumba, drágák a könyvek, habkönnyű a szórakozás, lassan húsz órát dolgozunk a huszonnégyből stb.) Mást nem tehetünk, minthogy sorba rakjuk a fakukákat, s jegyet adunk vele múltunknak.

Majoros Tibor

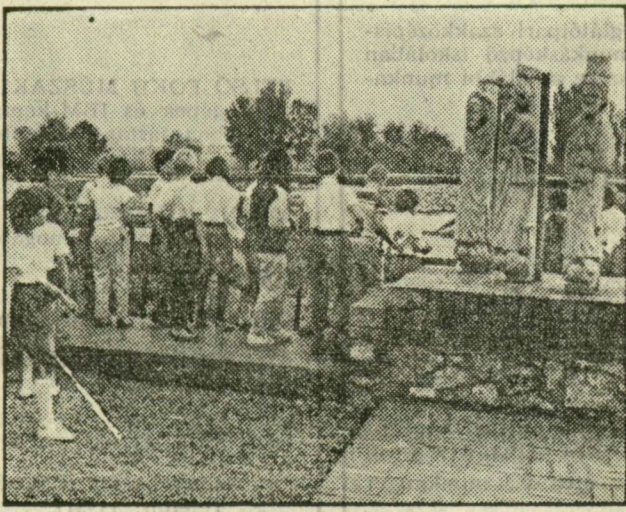
Szeri kalandozások

Hangos volt az elmúlt héten az ópusztaszeri történeti emlékpark. Makótól Sopronig, Pécsről Veszprémig mindenhol jöttek az autóbuszok. Igazi tanév végi programnak számít ez a kirándulás. A pedagógusok szívesen hozzák el az apróságokat, hiszen nemcsak jó kikapcsolódás ez a program, hanem hasznos kalandozás is nemzeti múltunk, történelmünk emlékei között.

Az egykori tanyai iskola falai között igencsak elcsodálkoznak a mai nebulók. A palatáblát a leg többjük ma már hírből sem ismeri. A terem sarkába állított fagyós számológép sem hasonlít mai digitális utódjára. Azért akadnak örökérvényű igazságok. A katedra mögött diszkrét felirat, miszerint „Ne kinezd az állatokat”, ma is érvényes. De az olajos padló, a dicsőség-könyv már hiányzik a mai diákok életéből.

— Milyen jó lehetett régen diáknak lenni — újjong az egyik szőke kislány, végigolvasva a tanrendet. 1910-ben ugyanis reggel 7-től délelőtt 11 óráig tartott a tanítás. Legföljebb azt nem tudja a kislány, hogy utána sem játék következett, hanem otthon a ház körül lehetett segíteni, mert akadt tennivaló bőven a tanyán.

Az egykori falusi tanácsháza most csendes. Pedig akad hogy esküvőt is tartanak benne, vőfély-lyel, lakodalmi csujjogatóval esküsznek itt örök

húseget egymásnak a romantikára vágyó fiatalok. Nincs új a nap alatt, hiszen a ház kapuján ott diszeleg az egykori felirat: magyar királyi adóhivatal. Legföljebb a név változott — állapítja meg magában az ember. Adót fizetni régen is kellett, ma is muszáj. Ha nem... Nos, éppen most építik a tanács-ház mellett az egykori kiskis-bíró lakását.

— Ez volt fogda — magyarázza az egyik kőműves, amint simítja az ablak nélküli helyiség vakolatát.

Na jobb, ha gyorsan odébállunk.

Akad érdekesség bőven az egykori szatócsbolt kiskakójában is. Megtudjuk például azt, hogy az „Aszszonydicséret” pótolja a

A hatalmas terület mindenütt tiszta, gondozott. Az ember egy szál gyufát, egy csikket sem dob el — szégyellné. Kifelé sétálva azon töprengtünk, milyen kár, hogy sokan csak augusztus 20-án látogatnak ki ide. Pedig akad látnivaló év közben is...

G. R.

Piros folyosó, zöld folyosó

Érintik-e Röszkén a „nyugati szelek”?

Néhányszor átléptem már a határt Röszkénél, s azokat a táblákat is sokszor láttam már, amik visszafelé jövet a magyar oldalon az átkelőépület tetejére vannak feltéve. Hogy ezeknek különösebb jelentősége lehet, arra viszont csak nemrégiben hívták föl a figyelmemet. Mi is látható a táblákon? Bal oldalon, pirossal keretelve a tiltott, illetve vámköteles áruk rajza szerepel. Középen, zöld mezőben az engedélyezett, behozható termékek. A jobb oldali sáv fölött pedig a kishatárral, hivatalos nevén határátlépési engedéllyel Jugoszláviában jártakra vonatkozó rendelkezések. Úgy hírlík, ezeknek a tábláknak a jövőben fokozottabb jelentőségük lehet: a repülőtereken szokásos piros folyosó — zöld folyosó rendszerhez hasonlóan itt is azzal az azzal eleve „vámáru-nyilatkozatot” az utas, hogy melyik táblával jelzett sávba áll be.

— Várható ezen új rendelkezések bevezetése? — kérdeztem a röszkéi vámőr-ség parancsnokát, Dömötör István őrnagyot.

— Nem tudok erről érdemben nyilatkozni. Csak arról van tudomásom, hogy Hegyeshalomnál kísérletképpen bevezetik a közeljövőben.

— Akkor a Röszkén látható tábláknak nincs különösebb jelentőségük?

— Azok a táblák tájékoztató jellegűek, és már évek óta kinn vannak. Annyiban segítenek, hogyha nálunk is be kellene vezetni a piros folyosó — zöld folyosó rendszert, felkészültek lennénk.

— Egyébként mi lenne az új módszer lényege?

— A most szokásos rendszer az utas szóban a vámáru-nyilatkozatot. A másik módszer esetén pedig az úgynevezett ráutaló magatartással „nyilatkozna”.

tehát, hogy melyik sávba áll. Ennek azonban még nincs meg a jogszabályi háttere.

— Ahogy beszélgetésünk közben az átkelő utasokat nézem, az jut eszembe: mostanában mindenütt zsúfoltságról beszélnek a határon, itt nyoma sincs ennek. Hogy alakult idén a forgalmuk?

— A határsávforgalom magyar részről 48,8 százalékkal nőtt, a jugoszláv 7 százalékkal csökkent. Összesen, minden utazót számítva 39,7 százalék a magyar, 9 százalék a jugoszláv forgalomnövekedés. Minden adatot összegezve az év első öt hónapjában 16,4 százalékkal nőtt az utasforgalmunk, ami számszerűleg azt jelenti, hogy 63 ezerrel többen léptek át Röszkénél a határt.

— A látogató útlevelel, amivel sokan utaztak Jugoszláviába, megszűnt...

— Helyette azonban sokan mennek Törökországba, ami így összességében több utast jelent.

— A tengerparti utasok rohama még ezután jön. Mire számítanak?

— Információim szerint fölmentek az árak a jugoszláv tengerparton, tehát várhatóan kisebb lesz az érdeklődés a korábbiaknál. Ezzel együtt augusztusra várjuk a csúcsforgalmat, ami egy hónap alatt jelent annyi utast, amennyi eddig öt hónap alatt megfordult nálunk. Ez sem okozhat azonban gondot, torlódást. Ennél nagyobb forgalmat is zavartalanul le tudunk bonyolítani.

— Ha gyorsan dolgoznak, az egyúttal azt is jelenti, nincs sok problémájuk az utasokkal?

— Nézze, a csúcsforgalom idején többnyire a nyaralók, az igazi turisták jönnek, azokkal pedig nincs gond.

— Kivel, kikkel van? — Különösebben senkivel. A kis útlevelel váltható háromszáz forintnyi valutáért olyan kevés dolgot lehet vásárolni, aminek a túlléte feltűnő, tehát ritkán próbálkoznak vele.

— Mesélne egy-két kérés esetét?

— Szerencsére nem nagyon tudok. Két napja egy jugoszláv állampolgár autójában találtunk több kiló kvarcórát, amit elrejtve akart átvinni. 200 ezer forint körül van az értéke.

— Ezek szerint az új útlevelel és vámrendelkezések a röszkéi átkelőnél nem hoztak túl sok változást, a „nyugati szelek” itt nem érződnek.

— Kevés utas hoz a nyugati határon jellemző, nagy értékű műszaki cikket. Ettől függetlenül a néhány napja bevezetett rendelkezés, miszerint a 25 ezer forintnál nagyobb értékű műszaki cikkek elvámolását is az újfajta „devizaérték-nyilatkozat” alapján a vámőr-ség végezheti — nálunk is érvényes. És még egy dolgot fontosnak tartok megemlíteni. A világútlevelel bevezetése óta két útlevelel Jugoszláviába is csak 3000 forintnyi, hivatalos eredetű valutáról szóló engedéllyel szabad utazni. Jó, ha erről senki nem feledkezik meg.

— Milyen hátrányos következménnyel járhat, ha valaki enélkül kísérli meg az utazást?

— Öt évig terjedő időre kizárható az utazásból. Már eddig 138 ilyen esetünk volt, ami figyelmeztető.

B. T.

Mártélyi kvartélyok

Mártély csendes. Lustán nyújtózkodik a patkó alakú Holt-Tisza, a lelakatolt csónakok a tórol álmodnak, a parton még csak itt-ott heverésznek néhányan. A parkgondozók szorgalmasan szórják a homokot, a fák törzsén még ott a megáradt víz jele: igazi előszezon hangulat fogadja a kíváncsiskodót az iskolaszünet első hét végénél Mártélyon.

Festik, takarítják az üdülőket, söprik az udvarokat. Lángos már van, üdítő csak néhány nap múlva lesz. A halászcárda asztalai megteltek, de ebéd előtt még itt sem nagy a forgatag. Csend, nyugalom, békesség telepszik a tájra.

Futballozni tilos! — olvassuk az egyik fára kiakasztott táblát. Valaki trifásan megjegyzi:

— ...és még csodálkozunk, hogy itt tart a magyar labdarúgás...

A töltés oldalában toppleszben napozó lányok persze ügyet sem vetnek a feliratra. Rájuk annál inkább a kocsiál érkező férfivendégek! A bejárat előtt némi forgalmi dugó jelzi: nem igazán természetes még nálunk ez a látvány.

A fák is fekszenek: a napon, megsárgult lombbal, térdre kényszerített szomorúsággal. Az erdő ritkul, mert kell a telek üdülőnek, büfének.

— Látja, hogy teszik tönkre a tájat? — sopánkodik egy bennszülött. — Egyre többen akarnak ide épíkezni. Minél többen jönnek, an-

nál kevésbé lesz érdemes idejárni. Mártély elveszti lassan varázsát, a nyüzsgés, a kopár üdülőutak azt veszik el éppen, amiért idejönnek ma még az emberek...

Nincs idő hosszabb meditációra. Akad még látnivaló bőven a parton. Elindulunk a mártélyi művésztelepre... vízbicikliksek, csónakázó fiatalok kísérnek az úton.

A tábor gyerekzsivajától hangos. Eppen szegedi iskolások töltik itt a tanév utolsó napjait:

— Két ötödik osztály van most itt a tarján négyes iskolából — mondja Horváth Tibor, a tábor gondnoka.

— Milyen táborokkal várják az idén a fiatalokat?

— Június 13-án, hétfőn nyitunk. Tíznapos turnusokban, az ország minden tájáról jönnek majd kisdobosok, úttörők. Százhárom helyünk van a faházakban, a sátrak sajnos tönkrementek. Lesz olvasótábor, rádiós szaktábor és a hagyományos ifjúsági képzőművészeti tábor is megrendezzük. A nyár végén a KISZ-é a telep. Éves felkészítőt tartanak, majd az orvos eszperantisták élvezik a mártélyi csendet.

A 20—25 forintos napi mártélyi kvartély igazán olcsónak számít, még az úttörők zsebének is.

Nem sokkal drágább a közeli kemping sem. A jurtákat, a sátrakat most iskolások népesítik be. Egy helyet a faházban 104 forintért kínálnak, a nyolcszemélyes jurtákban 72 forintért alhat meg az ember...

— Külföldiek is jönnek szép számmal. Nyugatnémetek, bolgárok, lengyelek írtak be eddig a vendégkönyvbe — mondja Szappanos Ernőné, vezetőhelyettes.

S hogy mit kínálnak környékre? Hírlapárus, büfé, tekepálya, pingpongasztal várja a vendégeket, s helyben ebédelhetnek is, olcsón.

Itt is szegediekkel futunk össze. A makkosházi általános iskolások is itt fejezik be a tanévet:

— Három nap kijön két-száz forintból — mondja Magyaré Hradék Judit tanárnő. — Sok gyerek itt látott először denéért, baglyot... sok a béka, fogtunk már vízsiklót is.

Nehezen indul vissza az ember a városba a mártélyi csendből. Visszahúzza a szíve a vízhez...

R. G.